

**Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 Oslo**

Oslo 15.07.07

Vedr: Regjeringens strategi for bærekraftig utvikling

Kirkens Nødhjelp vil innledningsvis takke for anledningen til å uttale seg om Regjeringens strategi for bærekraftig utvikling. Vi ser det som meget positivt at regjeringen på denne måten søker å legge en helhetlig strategi for å redusere fattigdommen og samtidig sikre en økologisk forsvarlig utvikling. Vi vil i våre kommentarer til denne strategien i hovedsak omtale temaområdene i kapittel 6.1 *Internasjonalt samarbeide for en bærekraftig utvikling og bekjempelse av fattigdom*.

Kirkens Nødhjelp merker seg at Regjeringen ønsker Norge som foregangsland innen dette arbeidet. Det vises i strategien til Soria Moria-erklæringen der det ble lovet en ambisiøs politikk for miljø og bærekraftig utvikling. Vi tillater oss å peke på svakheter ved Regjeringens nåværende politikk på sentrale områder som handel, klima, bedrifters samfunnsansvar og innovative finansieringsmekanismer der det etter Kirkens Nødhjelp sin mening må legges til grunn en enda mer ambisiøs politikk dersom Norge skal være et foregangsland.

6.1 Internasjonalt samarbeid for en bærekraftig utvikling og bekjempelse av fattigdom

Bistand

Kirkens Nødhjelp forventer at regjeringen vil oppfylle løftet om at Norge skal bevilge 1 prosent av BNI til utviklingsformål, og vi vil i denne sammenheng vise til Soria Moria erklæringen der det heter at *"Regjeringen vil at bevilgningene til utviklingsarbeid når målet om en prosent av BNI og at innsatsen deretter trappes opp ytterligere i perioden."* Med dagens opptrappingstakt vil ikke målsetningen om 1 % av BNI til bistand nås innen 2009. Det faktum at en høy oljepris bidrar til økt fattigdom i mange fattige land samtidig som Norges inntekter øker burde ha bidratt til at vi ble enda mer ambisiøse.

Gjeldsslette

Kirkens Nødhjelp noterer at regjeringen ønsker å arbeide for fortsatt sletting av u-landsgjeld, men vil benytte denne anledning til også peke på svakhetene ved dagens ordninger for gjeldsslette. Til tross for at Multilateral Debt Relief Initiative (MDRI), sammen med Heavily Indebted Poor Countries Initiative (HIPC), har bidratt til å redusere gjeldsbyrden til 24 fattige og gjeldstyngede land, er gjeldskrisen langt i fra over. Fremdeles bruker fattige land til sammen over 100 millioner dollar hver dag på gjeldsbetjening. Selv om 41 land potensielt kan nyte godt av MDRI, holdes gjeldsslette tilbake gjennom svært skadelige betingelser. I alt vil 60 land trenge full og umiddelbar gjeldsslette dersom FNs Tusenårs mål om å halvere fattigdom innen 2015 skal nås. Kirkens Nødhjelp ber derfor regjeringen arbeide internasjonalt for raskere, dypere og bredere gjeldsslette. Det er avgjørende at gjeldsletten ikke finansieres over bistandsbudsjettene.

Gjelden fattige land betjener er ikke bare karakterisert ved sin manglende sosiale bærekraft, men er også i mange tilfeller illegitim da den stammer fra lån, ofte fra Verdensbanken, IMF og G8 landene, til udemokratiske regimer eller uansvarlige prosjekter. Den norske regjeringen har markert seg positivt internasjonalt ved å erkjenne medansvar for, og slette gjeld etter, Skipseksportkampanjen og ved å ta initiativ til studier på illegitim gjeld gjennom FN og Verdensbanken.

Det er av avgjørende betydning at regjering sørger for at arbeidet med illegitim gjeld og långivers ansvar følges opp og blir gitt betydelig mer oppmerksomhet internasjonalt, blant annet i fora som FN, Verdensbanken og IMF.

Til tross for at Paris-erklæringen om bistandseffektivitet slår fast at nasjonale prioriteringer for fattigdomsbekjempelse skal styre bruken av bistandsmidler, lån og gjeldslette, så pålegger de internasjonale finansinstitusjonene fattige land enda å privatisere offentlige tjenester, liberalisere handel og følge makroøkonomiske rammeverk som hindrer helt avgjørende investeringer i sosiale sektorer. Dette kom også frem i den såkalte Bull-studien som ble gjort for Utenriksdepartementet i 2006. Vi ber regjeringen aktivt bruke påfyllingsrunden i International Development Associationen (IDA), sin innflytelse i Verdensbanken og IMF's styrer, samt oppfølgingen av Paris erklæringen til å gå vekk fra en praksis hvor eksterne betingelser undergraver fattigdomsbekjempelse og nasjonale demokratiske prosesser.

Striden rundt Paul Wolfowitz har pånytt vært en påminnelse om behovet for reform av Verdensbanken og IMF. Dette har også blitt bekreftet av flere rapporter som institusjonene selv har tatt initiativet til, deriblant Malan-rapporten om samarbeidet mellom de to institusjonene og rapporten "The IMF and Aid to Sub-Saharan Africa" fra IMF's eget, men uavhengige, evalueringsorgan IEO. Vi ber regjeringen legge press på institusjonene, og øve innflytelse overfor andre medlemsland, for å få plass reformer som kan gjøre de internasjonale finansinstitusjonene mer åpne, demokratiske og rettferdige, spesielt med tanke på å styrke representasjonen til institusjonenes fattige medlemsland. I denne forbindelse er det også relevant å revidere valgkriteriene for presidenten i Verdensbanken og direktøren i IMF.

Arbeid i internasjonale fora

Kirkens Nødhjelp har tidligere påpekt at vi er positive til WTO som multilateral handels arena og vi mener WTO er det mest egnede forum for å reformere det internasjonale handels regelverket. Kirkens Nødhjelp er enig i at et resultat i Doha forhandlingene i kan gi økt potensiale for regional handel og "sør-sør-handel" utover region rammen, men dette forutsetter at nåværende dumping av matvarer fra nord tar slutt. Det gjenstår fortsatt for WTO å bevise at det er mulig å gi utviklingslandene en reell utviklingsrunde. Derfor er det også svært viktig at Norges posisjoner i WTO bidrar til fattigdomsbekjemping, så vel som økonomisk og sosial utvikling for fattige land. Kirkens Nødhjelp er glad for at regjeringen vil arbeide for at WTO avtalen skal gi grunnlag for økt velferd, vekst og sysselsetting og håper at dette også vil reflekteres i norske posisjoner.

Det ser foreløpig ut som utviklingsland vil se minimal forbedring på de områder som betyr noe for dem. For eksempel savnes reell reduksjon av nåværende dumping av landbruksvarer, likevel blir det forventet at utviklingslandene skal betale ved å tillate økt adgang til sine lands markeder innen industrivarer inkludert fisk, tjenester og videreforedlet mat. Dette betyr at spirende industri og tjenestesektor i utviklingsland må konkurrere med mer etablerte foretak i rike land, og dermed er dømt til å mislykkes. Samtidig er det også økende press på utviklingslandene for å åpne landbruksmarkedene mer. Disse landene behøver fleksibilitet ("special and differential treatment") innen landbruk for å oppnå matsikkerhet. Virkemidler under "Special Products" og Special Safeguard Mechanisms" er sentrale for å sikre utviklingen til disse landene.

Kirkens Nødhjelp er positive til at regjeringen i WTO arbeider for at all eksportstøtte avvikles, men dette er ikke tilstrekkelig for de fattige landene så lenge WTO systemet gir rom for å omgjøre denne støtten til andre mer WTO legitime typer støtte. En rekke utviklingsland, med G20-landene i spissen (inkluderer land som Sør Afrika, Tanzania, Filippinene i tillegg til Brasil), ønsker i denne sammenheng en gjennomgang av grønn boks for å sikre at de lovlige WTO subsidiene med denne merkelappen virkelig ikke er eksportdrivende. EU og USA motsetter seg imidlertid forslaget, med støtte fra Norge. Kirkens Nødhjelp finner det høyst betenkelig og merkelig at Norge velger side med EU og USA i denne saken. En UNCTAD rapport (2007) viser at reduksjon eller eliminering av grønn boks subsidier vil føre til betydelig økning av eksporten fra utviklingsland inkludert de minst utviklede landene (MUL) (opptil 20% økning) og tilsvarende synkende eksport fra rike land som EU og USA (opptil 60% nedgang). Tallene beviser at dagens grønn boks subsidier faktisk har en handelsvridende effekt som gjør at utviklingslandene kommer svært dårlig ut. En gjennomgang er kun ment å sikre at den grønne boksen ikke er noe annet enn den utgir seg for. Norge har tydelig flagget motstand mot eksportdrivende subsidier.

Det er derfor vanskelig å forstå at Norge er mot en gjennomgang som skal sikre at heller ikke grønn boks - subsidiene bidrar til dumping.

Innovative finansieringsmekanismer

Angående regjeringens arbeide med innovative finansieringsmekanismer har Kirkens Nødhjelp tidligere uttrykt skuffelse over at Norge enda ikke har tatt ledelsen på dette området internasjonalt. Norge har enda ikke innført noen innovativ finansieringsmekanisme i form av flyskatt eller valuta avgift. Dette betyr også at UNITAID og AMC, som Kirkens Nødhjelp støtter opp om som innovative og konstruktive legemiddelordninger i realiteten ikke har noen innovativ finansieringskilde. Kirkens Nødhjelp er glad for at regjeringen har besluttet å bidra med helholdsvis 1,5 mrd kroner og 350 mill kroner til disse ordningene i perioden 2008-17. Likevel mener Kirkens Nødhjelp, slik vi har forstått intensjonen bak innovative finansieringsmekanismer, at denne finansieringen i prinsippet må komme fra genuint innovative finansieringsmekanismer og ikke over bistandsbudsjettet.

Videre er Kirkens Nødhjelp opptatt av at UNITAID og AMC lever opp til formålet, ved at f.eks. UNITAID skal bidra til å forbedre tilgangen på medisiner (Hiv/Aids, malaria og tuberkulose) til utviklingsland gjennom prisreduksjon på kvalitetsprodukter og ved å bidra til raskere gjennomføring av tilgangen. Kirkens Nødhjelp har ved flere anledninger uttrykt bekymring over at Norges posisjoner i UNITAID styret ikke umiddelbart reflekterer vilje til å gjøre gode intensjoner om til handling f.eks. ved å uttrykke støtte til produksjon av generiske kopiprodukter i land som Brasil (jfr. brev til Utenriksministeren og Utviklingsministeren, 22. juni 2007). Kirkens Nødhjelp har stilt spørsmål hvorvidt Norge i UNITAID virkelig er villige til å implementere TRIPS fleksibiliteten i praksis. Kirkens Nødhjelp har stor tiltro til at Norge fortsatt kan ha en viktig lederrolle i saker der helse må veies opp mot intellektuelle eiendoms rettigheter. Norge (har sammen med Canada og India) vært i front ved å være de første landene som justerte sitt eget lovverk slik at det skulle være mulig å innføre tvangslisens for å eksportere generiske kopimedisiner til fattige mennesker når liv og helse står på spill.

Handel

Gjennomgangen av tollpreferanser for utviklingsland (GSP) som regjeringen har satt i gang er noe vi i Kirkens Nødhjelp lenge har etterlyst og er svært positive til. Kirkens Nødhjelp håper derfor at våre kommentarer til denne tas til etterretning og at anbefalingene fra den interdepartementale arbeidsgruppen i store trekk settes ut i reell politikk: Nulltollordningen for minst utviklede land (MUL) utvides til 14 mellominntektsland og GSP ordningens tollreduksjon økes med 20 prosentpoeng innenfor WTOs minsteadgangskvoter for landbruksvarer Videre arbeider regjeringen for tiden med "Handlingsplan for handelsrettet utviklingssamarbeid" ("aid for trade") som et ledd i bistandsarbeidet for å bidra til at landene i sør kan ta del i utviklingen av internasjonal handel. Kirkens Nødhjelp er svært positive til handlingsplanen, men det er svært viktig at man i dette arbeidet tar lærdom av tidligere gode såvel som dårlige erfaringer fra Verdensbankens arbeid med nasjonale utviklingsstrategier (PRSP) og FNs Multidonor Trust Funds.

Vi registrerer at "aid for trade" knyttes opp mot WTO regelverket. Kirkens Nødhjelp er grunnleggende positiv til handelsrettet bistand men vil understreke at bistand ikke må brukes som eller oppfattes som et forhandlingskort for rike land i WTO forhandlingene. Bistand må ikke brukes av rike land til å kjøpe markedsadgang i fattige land. Ved at "aid for trade" rammeverket knyttes tett opp mot WTO kan man få en situasjon der utviklingslandene oppfatter bistanden som betinget av f.eks. markedsadgang for rike land i deres markeder. Videre er det også gjennom tette bånd til WTO en fare for at "aid for trade" blir en hvilepute for de rike landene. Det er minst like viktig at Norge i WTO sammenheng bidrar til at dumping av landbruksprodukter fra Nord på markedene til fattige land i Sør tar slutt. Videre er det også sentralt at Norge modifierer sine offensive krav til utviklingsland om å senke tollbarrierer for å sikre enda bedre markedsadgang for norsk fisk i forhandlingene om industrivarer. Et av de aller størst problemene for fattige land i dag er at deres produkter ikke er konkurransedyktige i egne markeder.

Norge og EFTA har planer om å inngå handelsavtaler med en rekke utviklingsland. Kirkens Nødhjelp er ikke prinsipielt i mot dette, men er svært bekymret for diverse "WTO plus" aspekter som disse avtalene kan komme til å inneholde.

Alle aspekter som går lengre f.eks. i form av markedsåpning eller beskyttelse av intellektuelle eiendomsrettigheter enn eksisterende WTO avtaler anses som "WTO plus" aspekter. Det vil være svært skadelig både for utviklingslandene, men også for Norges internasjonale omdømme dersom disse avtalene skulle vise seg å inneholde f.eks. TRIPS plus elementer. Patenter på frø eller bioteknologiske oppfinnelser i landbruk såvel som farmasi produkter er svært problematisk for en rekke utviklingsland ved at det får konsekvenser for menneskerettigheter som retten til mat og retten til helse.

Klima

I klimameldingen signaliserer Regjeringen at dens viktigste målsetting er å bidra til at den globale middeltemperaturen ikke øker med mer enn 2°C fra førindustrielt nivå. Kirkens Nødhjelp mener at Regjeringens mål: overoppfylle Kyoto-protokollen med 10 pst., 30 % reduksjon (fra 1990-nivå) innen 2020, og karbonnøytralitet innen 2050 er svært gode, men mener det er en svakhet at Regjeringen legger opp til at en hoveddel av utslippsreduksjonene skal tas ute. Uten å fastslå at en betydelig del av kuttene tas nasjonalt, tar ikke Regjeringen inn over seg hvor store utslippsreduksjoner 2-graders målet krever. Det er almen enighet om at dersom vi skal klare å holde temperaturstigningen innenfor 2 grader, må utslippene kuttes globalt med 70 til 80 % i forhold til dagens nivå. Dette innebærer at utslippene må reduseres kraftig i rike land samtidig som utslippsveksten i fattige land må begrenses. Lavutslippsutvalget har dokumentert at det er fullt mulig til en akseptabel pris også for Norge å foreta slike kutt, og Kirkens Nødhjelp forventer at Regjeringen styrker og videreutvikler de nasjonale sektorvise handlingsplanene.

Kirkens Nødhjelp mener videre at EUs grense på 10% av reduksjonene gjennom bruk av den grønne utviklingsmekanismen (CDM) er en mulighet som vil opprettholde et visst insitament for rike land til å foreta nasjonale reduksjoner. Dersom det ikke settes et tak på hvor stor del av de nasjonale forpliktelsene som kan tas gjennom slike mekanismer kan dette fort bli lek med tall der de globale utslippsreduksjonene uteblir.

Kirkens Nødhjelp etterlyser tydelighet i Norges politikk i forhold til den grønne utviklingsmekanismen. Kirkens Nødhjelp mener det er positivt at regjeringen forplikter seg til å støtte klimavennlig økonomisk vekst i fattige land gjennom den grønne utviklingsmekanismen, men at dette ikke kan bli en unnskyldning for kutt på hjemmebane. Utviklingslandene vil i fremtiden stå for en økende andel av utslippene. Utfordringen er å sørge for at utviklingslandene og fattige folk får tilgang til energi som ikke fører til ytterligere klimaendringer og forverrer fattiges levekår, men fornybar og klimavennlig energi er så langt betydelig dyrere enn fossile energikilder og er foreløpig langt unna å kunne levere energi i de enorme mengdene som vil kreves for å løfte folk ut av fattigdom. En betydelig del av utslippsreduksjonene må derfor finne sted i den rike delen av verden, samtidig som de rike landene sikrer utviklingslandene klimavennlig energi.

Regjeringen har i statsbudsjettet satt av 200 millioner kroner til finansiering av utslippsreducerende tiltak i andre land. Kirkens Nødhjelp er likevel bekymret for at få eller ingen av disse millionene ender opp som klimainvesteringer der fattigdommen er størst. De fleste CDM-prosjektene som hittil har blitt registrert og implementert befinner seg i Latin-Amerika (Brasil og Mexico), samt i Asia (hovedsakelig i India og Kina). Afrika er på sisteplass. For utviklingsland som går glipp av CDM-investeringer betyr det i utgangspunktet tap av muligheten til å motta teknologioverføring, tilstrømming av finansielle ressurser og medvirkning til bærekraftig utvikling. Kirkens Nødhjelp etterlyser derfor Regjeringens politikk for hvordan mekanismen kan forbedres og videreutvikles for å bøte på dens nåværende svakheter.

Kirkens Nødhjelp ser at bistand generelt i større grad må innrettes på tiltak som kan redusere sårbarheten i forhold til konsekvensene av klimaendringer. Arbeidet som Utanriksdepartementet har satt i gang der en ser på sårbarhet i samband med klimaendringer i fattige land er av stor betydning.

Kirkens Nødhjelp vil imidlertid understreke at midler til den grønne utviklingsmekanismen under Protokollen samt til tilpasningsfondet må vere addisjonale i forhold til bistandsbudsjettet.

Kirkens Nødhjelp vil også gjenta forslaget om at investeringer og bevilgninger til tiltak som reduserer Norges CO₂-utslipp må utgjøre minst én prosent av BNI innen utgangen av 2012. Det er Stern-rapporten som er bakgrunnen for forslaget. Rapporten som den tidligere sjefsøkonomen i Verdensbanken Sir Nicholas Stern leverte til Tony Blair i 2006 konkluderte med at klimaendringene vil ramme verdensøkonomien hardt hvis man ikke raskt gjør noe med utslippene. De nødvendige tiltakene for å forhindre denne økonomiske katastrofen anslo Stern til å utgjøre en prosent av verdens samlede brutto nasjonalprodukt per år.

Kirkens Nødhjelp understreker at det er en hovedutfordring for Norge å investere i, og utvikle teknologi, som kan redusere Norges utslipp av klimagasser, og som samtidig kan hjelpe resten av verden å redusere sine utslipp. I dag bevilges det en del midler til slike tiltak, blant annet gjennom Enova og til gjennomføring av CO₂-håndtering. Men innsatsen må skjerpes betydelig.

Siden industrilandene har stått for de historiske utslippene og utviklingslandene vil øke sine utslipp, er det rimelig at de største utslippreduksjonene skjer i Norge og andre industriland. Samtidig må industrilandene bidra med finansiering og teknologi slik at utviklingslandene kan vokse mer miljøvennlig. Med høye og økende utslipp, en stor olje- og gasssektor, og som et av verdens rikeste land har Norge et betydelig ansvar.

Statens pensjonsfond – Utland

Kirkens Nødhjelp er grunnleggende positiv til rollen Etikkrådet har spilt når det gjelder å tilrå utelukkelse av enkelte bransjer og selskap fra investeringsuniverset til Statens Pensjonsfond - Utland (SP-U). Vi ser det som viktig at dette arbeidet videreføres, dette gjelder både analysene i forkant av tilrådingene samt offentliggjøringen av disse. Vi merker oss samtidig at dette kun omfatter en marginal del av Sp-Us investeringer både når det gjelder beløp og antall selskaper. Som det slås fast i Utkast til strategi for bærekraftig utvikling, er utelukkelse en siste utvei, inneforstått at aktivt eierskap med ambisjon om å påvirke selskapene i (etisk) positiv retning er den normale strategien. Så langt har informasjon vedrørende utøvelsen av aktivt eierskap vært relativt sparsom, noe som i følge Norges Bank Investment Management (NBIM) hovedsaklig skyldes to faktorer; nødvendig diskresjon under pågående selskapskontakt samt at både kompetanse, stab og prosedyrer for dette arbeidet er under utvikling internt. NBIM er per i dag en av de desidert største global investeringsfondene og har gjennom en transparent utførelse av et etisk fundert aktivt eierskap potensialet til å bli en sentral premissleverandør for investorer globalt. NBIMs årsrapport for 2006 har en oppsummering av stemmegivning fordelt på noen kategorier, og vi mener at dette som minstemål bør utvides etter mønster fra de britiske Hermes-fondene hvor stemmegivning i hvert enkelt selskap er tilgjengelig elektronisk. I tillegg bør det vurderes om informasjon vedrørende direkte selskapskontakt (f. eks tematikk, selskap) kan offentliggjøres underveis i prosessen.

Kirkens Nødhjelp vil også rette søkelyset mot et dilemma som NBIM står overfor i forvaltningen av Sp-U. Aksjeinvesteringer er per i dag begrenset til børsnoterte aksjer med en geografisk vektning i tråd med referenaseporteføljen. I praksis betyr dette at investeringer i lav- og mellominntektsland er svært begrenset, per 31.12.2006 var eksempelvis Sør Afrika det eneste landet i Afrika hvor Sp-U var investert. Fra et utviklings- og fordelingssynspunkt er dette heller paradoksalt da en slik investeringsstrategi favoriserer et eierskap forankret i de rike landene framfor de fattige, selv om den inntektsgenererende aktiviteten er identisk både av type og lokalisering. Sp-U kan f. eks investere i en kaffeplantasje i Kenya eid av amerikanske Starbucks, men må selge seg ut dersom plantasjonen blir solgt til nasjonale eiere. Kirkens Nødhjelp utfordrer NBIM til å se nærmere på dette forholdet med det formål å øke volumet av investeringer i fattige land med nasjonalt eierskap.

Når det gjelder de etiske retningslinjene generelt ser vi fram til den forestående revisjonsprosessen.

Bedrifter og samfunnsansvar (kp 7.1)

Vi noterer oss at regjeringen, både gjennom Eierskapsmeldingen (St.meld. 13 2006-2007) og i utkastet til Strategi for bærekraftig utvikling *forventer* at næringslivet tar et samfunnsansvar og at særlig de statseide er blant de beste i klassen. Videre tar regjeringen sikte på å *stimulere* internasjonale prosesser for å styrke dette arbeidet. Kirkens Nødhjelp er positive til dette, men er redd for at det uten spesifikke krav og reguleringer lett kan stoppe med de mange fine ord og intensjoner. En gjennomgang av de 25 største norske bedriftene (målt etter børsverdi per 31.12.2006) viser at dette er noe de tar på alvor, i det minste om en skal legge årsrapportene til grunn. De aller fleste inkluderer verdier og holdninger knyttet opp til samfunnsansvar i sine rapporter,

Vårt inntrykk er at deler av norsk næringsliv, dette gjelder særlig det største bedriftene, tar disse utfordringene på alvor. Vi registrerer at av de 25 største norske bedriftene (målt etter børsverdi per 31.12.2006) har vel halvparten (14) sluttet seg til FNs Global Compact eller/og Global Reporting Initiative, derav 8 av de 10 største bedriftene. Kirkens Nødhjelp er av den oppfatning at målet må være at globale bindende standarder og rapporteringskrav for bedrifter også må dekke de miljømessige og sosiale områdene, og vi mener at Norge er i en gunstig posisjon for å stå fremst i dette arbeidet, noe som bør manifestere seg i innføringen av nasjonale bindende retningslinjer basert på eksisterende internasjonalt anerkjente normer. Tatt i betraktning at mange norske bedrifter allerede har tilsluttet seg disse kan vi ikke se at dette skulle medføre noen vesentlig konkurranseulempe, tvert mot vil en minstestandard for norske bedrifter kunne luke ut "verstingene" og således redusere risikoen for negativ omtale av norsk næringsliv på bakgrunn av uønsket oppførsel fra mindre seriøse bedrifter.

Et slikt initiativ vil også kunne spille en viktig rolle i å bidra til å styrke relevant lovverk og forvaltning i land med svakt styresett (jfr. utkast side 77, første avsnitt).

Avlutning

Regjeringen fortjener honnør for å legge frem en strategi der utgangspunktet er at Norge skal være et foregangsland for miljø og bærekraftig utvikling. Dette fordrer imidlertid at Regjeringen på sentrale områder er villig til å legge en mer ambisiøs politikk enn det strategien her viser. Norge er en betydelig aktør innen finans og energi. Det sammen med et uvanlig stort økonomisk handlingsrom tilsier at Norge bør ligge i front og ta initiativer som vil kunne få betydning utover Norges grenser. Kirkens Nødhjelp håper at det videre arbeidet med strategi for bærekraftig utvikling vil resultere i en offensiv strategi som i større grad forplikter norsk politikk på sentrale områder.

Med hilsen
Kirkens Nødhjelp

Atle Sommerfeldt
Generalsekretær

Gunstein Instefjord
Avd.leder Utviklingspolitikk

